

ISHEMIK INSULTDAN KEYINGI AFFEKTIV VA AFATIK BUZILISHLARNI BARTARAF ETISHDA BIOAKUSTIK NEYROMODULYATSIYA USULINING SAMARADORLIGI

Muradimova Alfiya Rashidovna

Ph.D., dotsent, Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti
<https://doi.org/10.5281/zenodo.20485499>

Annotatsiya.

Mazkur tezisda ishemik insultdan keyingi affektiv va afatik buzilishlarni bartaraf etishda bioakustik neyromodulyatsiya usulining samaradorligi yoritiladi. Insultdan keyingi depressiya, xavotir, emotsional labillik hamda nutq buzilishlari bemorlarning ijtimoiy moslashuvi, rehabilitatsiya jarayonidagi faolligi va hayot sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Bioakustik neyromodulyatsiya markaziy asab tizimining funksional faolligini tartibga solish, neyropastiklik jarayonlarini rag'batlantirish va psixoemotsional holatni barqarorlashtirishga yo'naltirilgan zamonaviy noinvaziv rehabilitatsion yondashuv sifatida baholanadi. Ushbu usulni kompleks neyroreabilitatsiya dasturlariga kiritish insultdan keyingi affektiv simptomlarni kamaytirish, nutq funksiyalarini tiklash va bemorlarning umumiy klinik holatini yaxshilashda muhim amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: ishemik insult, affektiv buzilishlar, afatik buzilishlar, bioakustik neyromodulyatsiya, neyroreabilitatsiya, neyropastiklik, postinsult depressiya, nutq tiklanishi, psixoemotsional holat.

Dolzarbli. Zamonaviy nevrologiyaning eng jiddiy vazifalaridan biri — bosh miya qon aylanishining o'tkir buzilishidan so'ng yuzaga keladigan ikkilamchi klinik defektlarni kamaytirish hisoblanadi. Bosh miya ishemik shikastlanishlaridan keyin tirik qolgan shaxslarda nafaqat harakat defitsiti, balki hayot sifati va ijtimoiy adaptatsiyani cheklab qo'yuvchi affektiv (insultdan keyingi depressiya, motivatsion inqiroz, apatiya) hamda lingvistik (turli shakldagi afaziyalar) buzilishlar yetakchi o'ringa chiqadi. Klinik kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, ishemik falokatni boshdan kechirgan bemorlarning sezilarli qismida neyronal tarmoqlarning uzilishi sababli nutq ekspressiyasi va retsepsiyasi shikastlanadi, bu esa o'z navbatida chuqur ruhiy tushkunlik va faollikning yo'qolishiga olib keladi. Mavjud rehabilitatsiya tizimida qo'llaniladigan dori-darmonlar va an'anaviy logopedik mashg'ulotlar ko'pincha lokal xususiyatga ega bo'lib, bosh miya integrativ tarmoqlarining umumiy funksional holatini va bioelektrik faolligini tez fursatda tiklash imkoniyatiga ega emas. Bu esa tibbiyot amaliyotiga bosh miya limbik va nutq tizimlaridagi sinaptik plastiklikni majmuaviy tarzda faollashtira oladigan xavfsiz, nomedikamentoz va innovatsion neyromodulyatsiya usullarini kiritishni taqozo etmoqda. Ushbu kontekstda bioakustik korreksiya (BAK) texnologiyasi o'ziga xos ahamiyat kasb etadi, chunki bemorning xususiy elektroensefalogramma (EEG) signallarini sinfaz tovush to'lqinlariga aylantirish orqali bosh miyaning zararlangan markazlaridagi funksional aloqalarni masofaviy va xavfsiz tarzda qayta tiklash xususiyatiga egadir.

Maqsad: Ishemik insultning ilk tiklanish davrida bo'lgan bemorlarda an'anaviy rehabilitatsiya majmuasi tarkibida bioakustik korreksiya usulini qo'llashning tizimli emotsional-irodaviy soha va nutq funksiyalarini tiklashdagi klinik va patogenetik samaradorligini Starksteyn so'rovnomasi va Western Aphasia Battery (WAB AQ) tizimi vositasida qiyosiy baholash va asoslab berishdan iborat.

Material va usullar. Ushbu tizimli muammoni hal etish maqsadida neyroreabilitatsiya bo'limi bazasida 2023–2025 yillar davomida istiqbolli, nazorat qilinuvchi klinik tadqiqot o'tkazildi. Ilmiy izlanishga ishemik insultning ilk tiklanish davrida bo'lgan, yoshi 45 dan 75 gacha, nevrologik defitsit darajasi NIHSS shkalasi bo'yicha 15 balldan yuqori bo'lmagan hamda tizimli testlarni bajarish qobiliyati saqlangan jami 80 nafar bemor jalb etildi. Bemorlar soni teng bo'lgan (40 nafardan) ikkita parallel guruhga ajratildi, bunda birinchi asosiy guruh vakillari an'anaviy protokol bo'yicha tibbiy va jismoniy reabilitatsiya bilan birgalikda 10 ta seansdan iborat (har kuni 30 daqiqadan) bioakustik korreksiya kursini oldilar, ikkinchi nazorat guruhidagilar esa faqatgina standart reabilitatsiya muolajalari bilan cheklandilar. Tadqiqotdan gemorragik insultga chalingan, og'ir somatik, buyrak yoki yurak-qon tomir yetishmovchiligi mavjud bo'lgan, shuningdek, epilepsiya yoki akustik gipersezgirlik kabi tovush muolajalariga qarshi ko'rsatmalari bo'lgan shaxslar chiqarib tashlandi. Bemorlarning emotsional sohasi Starksteyn (apatiya va depressiya) so'rovnomasi orqali hamda nutq funksiyalari Western Aphasia Battery (WAB AQ) usuli yordamida davolashdan oldin va davolash kursi yakunlangandan 4 hafta o'tib dinamikada batafsil baholandi. Olingan barcha miqdoriy natijalar SPSS v26 va GraphPad Prism v9 dasturlari yordamida, Styudentning t-kriteriyi qo'llanilgan holda, statistik ishonchlilik darajasi $p < 0.05$ deb belgilanib qayta ishlandi.

Natijalar va muhokama. To'rt haftalik majmuaviy davolash kursi yakunlari bo'yicha olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, standart reabilitatsiya dasturiga BAK muolajalarining qo'shilishi bemorlarning emotsional-irodaviy va nutq holatini nazorat guruhiga nisbatan sezilarli darajada tezroq va samaraliroq yaxshilanishini ta'minladi. Emotsional sohada Starksteyn shkalasi bo'yicha apatiya darajasi BAK guruhida dastlabki 12.8 ± 2.9 balldan davolashdan so'ng 8.3 ± 2.4 ballgacha -4.5 ball) kamayib, bemorlarda motivatsiya va tashabbuskorlikning oshganligini ko'rsatdi, vaholanki nazorat guruhida ushbu ko'rsatkich juda sust, ya'ni 12.2 ± 2.8 balldan atigi 10.8 ± 2.5 ballgacha -1.4 ball) o'zgardi. Xuddi shunday, depressiv simptomlar ham BAK olgan bemorlarda 13.4 ± 2.7 balldan 8.5 ± 2.2 ballgacha -4.9 ball) sezilarli pasaydi, nazorat guruhida esa ushbu ijobiy siljish atigi -1.6 ballni (12.9 ± 2.6 balldan 11.3 ± 2.4 ballgacha) tashkil etdi. Nutq nuqsonlari mavjud bo'lgan afatik bemorlarda WAB AQ ko'rsatkichi BAK ta'sirida $+8.9$ ballga (64.8 ± 11.8 balldan 73.7 ± 10.4 ballgacha) yaxshilanib, tushunish, takrorlash va nutq ravonligi konturlarining tiklanishini isbotladi, nazorat guruhida esa ushbu ko'rsatkich atigi $+3.5$ ball (64.1 ± 11.3 balldan 67.6 ± 10.9 ballgacha) bilan cheklandi. Bioakustik korreksiyaning bunday keng qamrovli muvaffaqiyati uning bosh miya lob-tepa tizimlaridagi funksional bog'liqlikni kuchaytirishi, alfa va teta ritmlarini meyorlashtirishi, shuningdek, serotonin, dofamin va GAMK kabi muhim neyromediatorlar tizimini faollashtirib, neyronal giperiztirobni kamaytirishi hamda Broka va Vernike rechevoy markazlarida sinaptik plastiklikni kuchaytirishi kabi chuqur neyrofiziologik mexanizmlar bilan asoslanadi.

Xulosa. Tadqiqotning yakuniy xulosalari shuni qat'iy tasdiqlaydiki, ishemik insult o'tkazgan bemorlarni ilk tiklanish davrida reabilitatsiya qilish majmuasiga bioakustik korreksiya usuliniyam integratsiya qilinishi neyropastiklik va nutq hamda limbik tarmoqlarning qayta tashkil etilishi jarayonlarini kuchli darajada rag'batlantiradi. Ushbu davolash texnologiyasi bemorlardagi apatiya, depressiya va afatik nutq buzilishlarini bartaraf etishda an'anaviy usullarga nisbatan ancha yuqori klinik natija beradi. BAK muolajalarining xavfsizlik profili yuqoriligi, somatik yuklamaning kamligi va mahalliy neyron tarmoqlarini

faollashtirish xususiyati ushbu uslubni zamonaviy neyroreabilitologiya amaliyotiga keng joriy etish zarurligini to'laqonli asoslab beradi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Мурадимова А. Р. Сестринский уход за пациентами при геморрагическом инсульте //Иновации в медицине. Материалы I международной научно-практической конференции-Махачкала, 2019.-Том. II.-232 с. – 2019. – С. 188.
2. Усманова Д. Д., Мурадимова А. Р., Ашуралиев И. М. Нейротрофические белки крови и их корреляции с факторами сосудистого риска у пациентов с дисциркуляторной энцефалопатией, осложненной сосудистой деменцией //Территория науки. – 2019. – №. 5. – С. 12-16.
3. Мурадимова А. Р., Усманова Д. Д., Садиков У. Т. Пересекающие параллели: сосудистая деменция и ишемическая болезнь сердца //Актуальные проблемы патофизиологии. – 2020. – С. 85-88.
4. Мурадимова А. Р. Нейрофизиологический аспект метаболической терапии хронической церебральной ишемии //Иновации в медицине. – 2019. – С. 192-197.